



УДК 27-18 Максим Исповедник, свети
616.89-008.441.454:615.851/.852

27-185-468.6

DOI: 10.5937/sabornost2014187J

Оригинални научни рад

Александар Јевтић*

Хришћански културни центар др Радован Биговић, Београд

Депресија — дисбаланс жалости и задовољства

Два приступа: Свети Максим Исповедник и Когнитивна терапија

Abstract: У овом раду се разматра проблем депресије. Истраживање се врши на основу богословског приступа Светог Максима Исповедника и различитих гледишта представника когнитивне терапије. У центру пажње је однос осећања жалости и задовољства. Нарушавање овог односа, различити модели живљења оба осећања, повезани су са стањем познатијим као депресија. Њихова међусобна узрочно-последична повезаност, временско датирање, начини прикривања и испољавања представљају неке од главних истраживачких задатака нашег рада. Закључци до којих се долази констатују сличности и разлике, али и могућност интердисциплинарне сарадње.

Key words: Свети Максим Исповедник, Когнитивна терапија, депресија, жалост, задовољство, време, треба изјаве.

Увод

Актуелност проблема са депресијом је евидентна на свим нивоима друштвене стварности. Статистике на локалном, европском и светском нивоу показују сталан и убрзан пораст броја оболелих од овог водећег менталног поремећаја. Посебно је забрињавајуће што поред регистрованих постоји велики број нерегистрованих случајева. *Светска здравствена организација* износи податке по којима је у свету преко 300 милиона регистрованих случајева оболелих од депресије, као и да је она водећи узрок лошег здравља и инвалидитета у свету¹. Узроци и симптоми су веома разноврсни (биолошки, психолошки, социјални, духовни), па је неопходно имати опрезан и изнијансиран приступ. Фармакоиндустрија бележи нагли пораст производње и употребе антидепресива. Када се у обзир узме

* jevtic.r.aleksandar@gmail.com

¹ „Depression: lets talk“, WHO. Преузето 02. 09. 2019, https://www.who.int/mental_health/management/depression/en/.

чињеница повезана са предрасудама о одласку код психијатра и конзумацији антидепресива, онда се долази до веома забрињавајућег закључка о размерама проблема са депресивношћу.

Когнитивна терапија је један од званично признатих медицинских начина лечења депресије. У садржајној студији о когнитивној терапији, Дејвид Бернс (David D. Burns) износи осврт на историјски развој исте. Почетке везује за Ејбрахајма Лоуа (Abraham Lowe) који је 1930-их први нагласио утицај мисли на осећања и понашање. Многи његови закључци су остали актуелни до данас. Алберт Елис (Albert Ellis) је у Њу Јорку 1950-их установио нови облик психотерапије под именом Рационално Емотивна Терапија. Посебно је истакао улогу негативног саморазговора („треба“) и ирационалних веровања („Ја морам бити савршен“) у широком спектру емоционалних проблема. Ове увиде је 1960-их на слику клиничке депресије код пацијената почео у Пенсилванији примењивати др Арон Бек (dr Aaron Beck). Он је депресивног пацијента описао као онога ко има негативне погледе на себе, свет и будућност. За посебан облик терапије мислима увео је назив „когнитивна терапија“. Посебно значајан је његов осврт на однос ове терапије према лечењу уз помоћ антидепресива, који су у то време доживели енормну примену у лечењу депресије. Након Beck-а уследили су многи радови који су даље развијали закључке из области когнитивне терапије. Ипак, остаје чињеница да су Ејбрахам Лоу, Алберт Елис и др Арон Бек три најзначајнија имена у развоју когнитивне терапије до данас². Развој и домете који су остварени Томас Елис и Кори Њуман описују речима: „Од когнитивне терапије Арона Т. Бека до рационално-емоционалне терапије Алберта Елиса, напредак когнитивних терапеута и истраживача учинио је више на повећању ефикасности когнитивне терапије него можда било који догађај од када је Сигмунд Фројд описао несвесно или Б. Ф. Скинер показао како награде и казне утичу на понашање.“³

У овом раду саговорник увидима когнитивне терапије је Свети Максим Исповедник. Стваралаштво овог великог богослова Цркве кроз векове представља не само израз невероватног синтетичког подухвата, већ и оригиналних стваралачких захвата који поседују капацитет за отварање теологије за дијалог усмерен ка различитим истраживачким пољима.

1. Генеза искуства жалости (ή οδύνη) и задовољства (ή ηδονή) по Светом Максиму Исповеднику

Доживљај жалости/бола (ή οδύνη; ή λύπη) Свети Максим детаљно разматра. У центру пажње је однос са насладом/задовољством (ή ηδονή). Наслада/задовољство по себи није лоша, већ представља човеково назначење:

² Опширније: Burns, 2000, стр. 7–9.

³ Elis, Njuman, 2009, стр. 114.

„Бог, који је саздао људску природу, није заједно са њом саздао ни чулно задовољство ни чулну патњу него је у уму устројио силу задовољства, у складу са којом (човек) може да се, на неизрецив начин, наслађује Богом. Ту силу, човек је, одмах пошто је саздан, ставио на располагање чулу и, у складу са том првом кретњом према чулно опазивим стварима, посредством чула је, на натприродан начин, искусио деловање насладе, уз коју је Онај Који се стара о нашем спасењу, као неку врсту казне, поставио патњу.“⁴

Окретање од Творца ка творевини, као месту одакле се црпе идентитет кроз сладострашће, учинило је да се човек покори пропадљивости. Тако се пала природа потчинила болу и страдању, врхунећи у смрти. Чак је и чин рађања нових људи спојио искуства насладе и бола. О томе Свети Максим пише: „Адам Праотац, будући да је преступио божанску заповест, уместо првога, увео је у природу други принцип рађања, које почиње сладострашћем а завршава се смрћу кроз болове, и све који су од његовог тела постали, примивши неправедни почетак од сладострашћа, водио је са собом праведно преко болова у крај кроз смрт.“⁵

На једном од места која се баве овим питањем, налази се посебно упечатљиво објашњење: „Како се мени чини, дакле, жалост (ή λύπη) је стање лишености насладе. А лишеност задовољстава јесте нагомилавање патњи. Патња (ó πόνος), опет, представља јасно одсуство или одступање природног стања; а недостатак природног стања јесте страст (тј. страдалност, *йрим. йрев.*) природне силе која је њему подређена; а страст (πάθος) природне силе подређене (природном) стању јесте начин рђаве употребе природне енергије; а начин рђаве употребе (природне) енергије јесте кретање ка ономе што нема природног постојања и што је потчињено (природној) сили.“⁶ Свети Максим примећује да задовољства подређена чулима рађају патњу и бол⁷. Ово се формулише у веома сликовитом поређењу: „Као што за данима следе ноћи и за летима зиме, тако сујети и уживању следе жалости и болови, било у овоме, било у будућем веку.“⁸ Ипак, треба нагласити да Максим природу људску након пада не види као онтолошки злу, већ прави разлику између стања њеног логоса (τόν φυσικόν λόγον) и начина (τρόπον) постојања природе. Последице по природу су бол и уживање при рађању и смрт⁹. Тако се очувава могућност да активно учешће у спасењу узму и Божија милост и човекова сада већ гномичка воља¹⁰.

⁴ Μάξιμος ο Ομολογητής, Πρὸς Θαλάσσιον PG 90, 628B.

⁵ Исто, PG 90, 632B.

⁶ Исто, PG 90, 593A.

⁷ Инсистирање на вези чулног задовољства и бола у делима Светог Максима Исповедника, према запажању Ц. Буцамре има онтолошко и педагошко усмерење (Воојамга, 1976, стр. 26).

⁸ Μάξιμος ο Ομολογητής, Κεφάλαια περὶ ἀγάπης, PG 90, 1005A.

⁹ Наупес, 2011, стр. 316–317.

¹⁰ Посебну и веома важну тему у Максимовом стваралаштву заузима разликовање природне и гномичке воље. Христорошката појашњења, као и последице за сотириологију које из

Начин живота који се препоручује, одговара подвижничком начелу по коме телесна задовољства доносе жалост душе, док „онај ко негује насладу душе, а подноси жалост чула, бива искусан и савршен и целовит“¹¹. Као пример, али и онтолошко утемељење оваквог етоса, Свети Максим препоручује Господа Исуса Христа. Наиме, Он као Нови Адам није духовној наслади претпоставио чулно уживање, већ је добровољно¹² поднео жалости и страдања како би их победио радошћу победе над смрћу и сваким страдањем. Тако се долази до редоследа по коме код праоца Адама наслади последује бол, док код Христа болу последују настада и радост у заједници живота са Оцем и Духом¹³. Усмерење живота у радости је есхатолошко: „тај се весели у души и радује се радошћу неисказивом, непрекидно се наслађујући надом будућих добара.“¹⁴ Ова радост може бити истовремена са патњом, што се појашњава: „Требало би, дакле, да се ум — у овоме животу (јер, тако ја схватам реч ’сада’), у току којег бива жалостан по телу због многих патњи кроз које ради врлине пролази — увек радује и весели душом надајући се будућим добрима чак и ако његово чуло подноси патње; јер ’страдања садашњег времена нису ништа према слави која ће нам се открити’, каже божанствени Апостол.“¹⁵ Јасно је да Свети Максим овде, у складу са патристичком сотириологијом¹⁶, изражава једну реалистичну перцепцију која вреднује како историјско хоризонтално искуство човековог живљења овде и сада, тако и његово поуздање у вертикалу благодатног опита Бога којим се историја не поништава, већ преображава у славу будућег века који је првенствено искуство радости и насладе у заједници са Богом и ближњима¹⁷.

2. Проблем временске перспективе

Прошлост и будућност су често замке у којима се човек губи подлежући психолошким проблемима. Кључно место за расветљавања теме жалости и радости заузимају речи Светог Максима: „Радост називају (оно стање)

овога произлазе су велике. Управо око ове теме се води главна богословска полемика у чувеном спису *Расправа са Пиром* (Μάξιμος ο Ομολογητής, Συζήτησις του αγίου Μαξίμου μετά Πύρρου PG 91, 292C–293A).

¹¹ Μάξιμος ο Ομολογητής, Πρὸς Θαλάσσιον, PG 90, 593D.

¹² Изузетне увиде о теми односа природне и гномичке воље у стваралаштву Светог Максима Исповедника видети у: Батрелос, 2008.

¹³ Опширније: Шенборн, 2006, стр. 421.

¹⁴ Μάξιμος ο Ομολογητής, PG 90, 597C.

¹⁵ Исто, Πρὸς Θαλάσσιον, PG 90, 597D.

¹⁶ Ф. Хајнцер инсистира да је ова синтеза како код Светог Максима, тако и у целом православног Предању, остварена у догађају Оваплоћења Христовог и нашег потоњег учешћа у њему (Хајнцер, 2006, стр. 394).

¹⁷ О психолошком, социолошком и еклисиолошком контексту одговорности појединца за заједницу, као и обратно, видети у: Јевтић, 2019.

које нити познаје тугу која је прошла, нити засићење које добија од страха од очекиваног, као што је уживање.¹⁸

Овде се може повући паралела са основним увидом когнитивне терапије. Он се састоји у закључку да је депресија утемељена у заробљености прошлости и у негативном виђењу будућности. Терапеут тако има задатак да помогне пацијенту да научи да живи у садашњости. У случају успеха терапије, увек постоји опасност повратка болести (*relapse*), па се тако препоручује модел живљења по коме се са усмереношћу ка будућности памти образац упућености на садашњост. О томе Џудит Бек (*Judith S. Beck*) пише: „Конечно није довољно помоћи пацијентима да модификују своје искривљено мишљење: терапеут мора да им олакша способност да памте нову перспективу током остатка недеље и у будућност.“¹⁹ Препоручују се технике бележења, које данас могу бити унапређене коришћењем паметних мобилних телефона. Аутори студије *Mind Stimulation Therapy* истичу важност садашњег тренутка, али пацијенте не усмеравају на одрицање од трауматичне прошлости. Наиме, тражи се успостављање правилног односа према сопственој прошлости, јер „за неке људе је истраживање и стицање знања о искуствима из прошлости корисно до те мере да особи пружа увид, који потом може да се користи за ефикасније управљање постојећим симптомима. За појединце ово може произвести очишћујуће терапијско искуство са њиховом негативном прошлосту, тако што их учини ослобођенима од навика и опседнутости негативним догађајима из прошлости“²⁰.

Наведене рачи Светог Максима о опасности од туговања због прошлости и страховања од будућности, подударују се са терапијским искуством лечења депресије као дисторзије у перспективи искуства времена које човек партиципира као појединац и као заједница.

3. Перфекционизам и(ли) гордост

Покајање треба разликовати од разочарења због грешака у прошлости. Наиме, док покајање увиђа сопствену немоћ као извор грешака/грехова и тражи помоћ Божију, разочарење се зауставља на констатовању грешака и даље завршава у самооптуживању. Јавља се осећај изневерености императива „треба“, који је и омогућио осећај кривице²¹. Често је ово последица перфекционизма и постављања превисоких циљева. Због тога се пред когнитивну терапију, према сажетку једног домаћег психолошког

¹⁸ Μάξιμος ο Ομολογητής, Περὶ διαφόρων ἀποριῶν, PG 91, 1089A.

¹⁹ Beck, 2005, стр. 244.

²⁰ Mohiuddin and Boisvert, 2013, стр. 142.

²¹ David D. Burns примећује да емоционално закључивање прави основну грешку када мисли да су емоције увек истините. Наиме, из тренутног осећања кривице изводи се закључак да смо лоши као личности. Кључна грешка се састоји у томе што: „Не пада Вам на памет да оспорите валидност перцепција које стварају ваша осећања“ (Burns, 2004, стр. 38).

саветовалишта, поставља задатак да „помаже људима да постану реални“²². О томе и Дејвид Д. Бернс пише: „Треба изјаве засноване на премиси да сте свемоћни претпостављају да сте, попут Бога, свемоћни и имате могућност да контролишете себе и друге тако да остварите сваки циљ.“²³ Даље се саветује примена техника и тренинга који путем бележења мисли и постављања себи утврђених питања отклањају перфекционистичка очекивања.

Иако „треба изјаве“ подсећају на религијски морални императив, оне у дубљим анализама подвижничког трезвоумља граниче са оним што се назива гордост²⁴, и даље веома непредвидивим путевима узрокује различите духовне проблеме²⁵. О гордости, Свети Максим пише: „Сваки надмен ум (мада) био словом учења против сваке страсти помазан и (макар) доследно испитивао шта да чини а шта да не чини, биће из непознања (своје страсти; гордости) плен страсти.“²⁶

Основни принцип когнитивне терапије заснива се тврдњи да свако наше емоционално стање, па и гордост, не зависи у потпуности од реалних ситуација у којима се налазимо, већ од начина како тумачимо исте. Овде постоји велика сличност са увидима Светог Максима везаним за изразе: $\gamma\upsilon\omega\mu\eta$, $\xi\acute{\xi}\iota\varsigma$, $\delta\acute{\iota}\alpha\theta\epsilon\iota\varsigma$. Они указују да човекова воља у доношењу закључака често поступа на нивоу навике. Сложеност самог поступка доношења закључака тако представља велики изазов за човека. О томе је детаљно разматрано у *Расцрпави са Пиром*²⁷. Тако се одговорност не може пребацити само на околности развоја догађаја. Улога несвесног овде је веома важна, јер оно користи пут да преко навике доминира свесним подручјем бића. Ирационално тако постаје начин живота, па и увод у психичке проблеме попут депресије. Пут лечења се према когнитивној терапији налази у развоју и праћењу мишљења о властитом мишљењу, као и о мишљењу околине.

²² Jizzard.

²³ Burns, 2004, стр. 202.

²⁴ Истичући повезаност страсти, и то оних телесних са најтананијим духовним, Епископ Атанасије (Јевтић) пише о гордости као самољубљу које, наизглед контрадикторно, на крају води у очајање. Када се очајање чита као депресија, овај увид добија важност за нашу тему (Јевтић, 2002, стр. 101). Јован Корнаракис савремени егоизам као израз гордости приказује као трку за изобиљем које не успева да човеку дарује смисао и мир. Он луцидним захватима, примећује маскирани егоизам чак и онда: „када се догађа да проглашавамо како се жртвујемо за друге, не чинимо ништа друго него пројектујемо размере наших егоцентричних склоности“ (Корнаракис, 1998, стр. 75).

²⁵ Драгоцени увиди за разумевање односа „треба изјава“ и сујете налазе се код о. Ц. Морелија. Он у интердисциплинарном поступку, на основу клиничких увида у вези са анксиозношћу, етиологијом и развојем исте, износи и патристичке изворе који се баве истом тематиком. Позивајући се на Оце, међу њима и Светог Максима Исповедника, примећује да интезивна брижност није врлина, већ да често може бити израз неповерења у Бога, па самим тим и знак неверја (опширније у: Morelli, 2006).

²⁶ Μάξιμος ο Ομολογητής, Κεφάλαια ό περί θεολογίας καί τής ένσάρκου οίκονομίας του Υίου Θεού, PG 90, 1149A.

²⁷ Μάξιμος ο Ομολογητής, Συζήτησις του αγίου Μαξίμου μετά Πύρρου PG 91, 293B–C.

Тиме се човек ослобађа ропства предрасудама које је створио шематским мишљењем и долази до новог сагледавања стварности.²⁸

Код Светог Максима лечење се одвија кроз подвижнички етос који укључује целокупно човеково биће (свесно и несвесно), а за циљ има да разгради старе обрасце навика и успостави нове засноване првенствено на љубави. Лек је најпре у покајању. Оно је усмерено ка прошлости у смислу потребе да се ослободимо онога што сматрамо оптерећењем/грехом, о чему сведоче речи из *Подвижничкој слова*: „Не трпимо помисли које умањују наше грехе, и убеђују нас да су нам они већ опроштени. Јер Господ, осигуравајући нас, о њима је рекао: ’Чувајте се лажних пророка, који вам долазе у одијелу овчијем, а изнутра су вуци грабљиви’ (Мт 7, 15), јер док се год ум наш узнемирава грехом, још нисмо добили опроштај истога јер још нисмо учинили плодове достојне покајања.“²⁹

4. Интерактивност туге

Жалост може бити повезана и са увредом. О томе Свети Максим пише: „Када си од некога увређен (ὕβριστής) или у нечему понижен, тада се чувај помисли гнева, да те оне, одвојивши жалошћу од љубави, не поставе у земљу мржње.“³⁰ Иако се у неким терапијским поступцима примењују технике које пацијенте усмеравају ка мишљењу које други о њима имају³¹, како би открили предимензионираност сопственог самоосуђивања и непоштовања, постоје и мишљења која депресогене претпоставке виде управо у прецењивању туђег мишљења и усклађивању сопственог живота са очекивањима других. О овим депресогеним претпоставкама, Веск са сарадницима пише: „Оне могу бити изведене из искустава детињства, или са становишта и мишљења вршњака или родитеља. Многе од ових претпоставки су утемељене на породичним правилима. На пример, родитељи могу рећи детету: ’Буди добар, или те Нани неће волети’. Дете ово може понављати прво наглас, а потом у себи. После извесног времена, дете се развија под утицајем правила: ’Моја вредност зависи од онога шта други

²⁸ Bakker, 2015, стр. 541–542.

²⁹ Μάξιμος ο Ομολογητής, Λόγος άσκητικός PG 90, 956A.

³⁰ Μάξιμος ο Ομολογητής, Κεφάλαια περί άγάπης, PG 90, 965D.

³¹ Тако Tomas E. Elis i Kori F. Njuman наглашавају важност улоге добронамерних мишљења којима пацијента охрабрује околина. Дисторзију пројављену као негативно мишљење о себи, они кроз мишљење других особа теже дислоцирати и тако успоставити лечење разговором: „Изаберите једно, двоје, или можда троје људи које познајете и са којима можете да седнете и отворено разговарате о томе како се осећате у вези са собом. Упозорење: немојте бирати људе који су одвећ критични или емоционално насилни. Уместо тога, одаберите људе који су пуни разумевања, драги, психички здрави и у које имате поверења — можда пријатељ, рођак, сарадник, ментор, терапеут, комшија или свештено лице“ (Elis i Njuman, 2009, стр. 145).

мисле о мени'. У наставку, многе од ових усвојених претпоставки су културно ојачаване.³² Милана Љубичић, у истраживању које је обавила у затворским психијатријским болницама са преступницима закона, долази до закључка да су њихови нарушени породични односи и неспоразуми са околином у великој мери утицали на стварање лошег мишљења о себи и стварање разних психичких обољења, међу којима је и депресија³³.

Тугу која није повезана са духовним подвигом, Свети Максим описује као: „противразумску или многима својствену (жалост) која уништава душу због лишавања страсти или вештаствених ствари, које човекове нагоне неприродно усмеравају ка стварима ка којима не би требало.“³⁴ Туга није једнозначна, већ представља сложено стање и има различите видове пројављивања. О томе говоре следећи редови: „Тугу, опет, деле на четворо: на потиштеност, јад, завист и сажалење. Потиштеност је, кажу, она туга која, код оних који су је искусили, приликом погружавања разума у дубину (бића), изазива занемелост; јадом називају ону тугу која притиска и мучи (човека) због онога што се збива мимо његове воље; завишћу називају ону тугу за туђим добрима, а сажалењем тугу због туђих невоља.“³⁵ Постоји жалост по Богу и жалост по човеку, а њихови исходи су различити: „једна је жалост (θλίψις) спаситељна док је друга пропадајућа и погубна.“³⁶

Дејвид Д. Бернс предочава да приступ у когнитивној терапији такође разликује типове туге. О томе пише: „Туга је нормална емоција настала реалним опажањем које описује негативан догађај који укључује губитак или разочарење на неискривљен начин. Депресија је болест која увек резултира од мисли које су на неки начин искривљене.“³⁷ Тако се приликом губитка драге особе осећање туге јавља везано за конкретан губитак, док се у случају депресије оно претвара у констатацију да никада више нећемо бити срећни због тог губитка. Свети Максим примећује исто, па закључује: „Униније (=чамотиња; ή ἀκηδία), пак, захватајући све силе душе, скоро све страсти заједно покреће, зато је од свих других страсти она најтежа.“³⁸

Закључак

Уз позивање на Господње речи (Лк 21, 19), Свети Максим у борби са унинијем/депресијом предлаже као лек трпљење. Оно оплемењује патњу,

³² Beck, Rush, Shaw, Emery, 1979, стр. 245.

³³ Опширније: Љубичић, 2016, стр. 108–111.

³⁴ Исто, стр. 110.

³⁵ Μάξιμος ο Ομολογητής, Περί διαφόρων ἀποριῶν, PG 91, 1197A.

³⁶ Μάξιμος ο Ομολογητής, Κεφάλαια ὁ περί θεολογίας καί τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Υἱοῦ Θεοῦ, PG 90, 1172A.

³⁷ Burns, 2000, стр. 231–232.

³⁸ Μάξιμος ο Ομολογητής, Κεφάλαια περί ἀγάπης, PG 90, 973D.

која иначе има позитиван предзнак уколико је упућена на страдање ради духовног очишћења. Њој, као укидању противприродне насладе (τῆς παρὰ φύσιν ἡδονῆς), приписује се улога уводника у стање које „у уму открива благодат божанствене насладе (τῆς θείας ἡδονῆς)“³⁹. Да је искуство радости могуће види се и по следећим речима Светог Максима: „А непосредна и неограничена и бескрајна енергија Божија јесте свемогуће и надсилно, у неисказивом и надумном сједињењу остварено, неизрециво и наднеизрециво задовољство и радост оних који подносе енергију (Божију), чији је смисао и разлог, или појам и израз, немогуће наћи у природи бића.“⁴⁰ Управо зато се могућност нестрадалне екстазе налази једино у Богу, а не у било ком виду екстазе која је усмерена на творевину⁴¹.

На сличан начин, когнитивна терапија патњу сагледава као привремено стање. Не дозвољава се њено апсолутно пројектовање у будућност, јер би то водило самоубиству. Стога је циљ питања која се пацијенту постављају у вези са патњом, следећи: „да укажу на то да, без обзира на то кроз шта сада пролазите, још увек постоји нада да ћете доћи до задовољства, радости, наде, ентузијазма и свеукупног осећаја да сте ви у реду и да је свет у реду.“⁴²

Може се закључити да су Свети Максим Исповедник и представници когнитивне терапије сагласни око тога да су бол и патња стања са којима се човек у историји невољно суочава. Њих треба превазилазити кроз искуства задовољства и радости. Приступи и начини се разликују. Свети Максим предлаже искуство богопознања као једину радост која је аутентична — јер не подлеже ограничењима смртности на које је упућена тварна егзистенција. У богопознању, поред човека, други учесник сусрета није тварна егзистенција, већ нетварна — Бог. Сви међуљудски односи овде добијају своје осмишљавање. Когнитивна терапија не укључује Бога нужно као чиниоца сусрета задовољства/радости која превазилази бол. Она га и не искључује, већ уважава његово спонтано укључивање у појединачним случајевима терапијског поступка када су у питању верујући људи. Овде се проналази и место сагласности, али и разликовања које не мора бити схваћено као супротстављеност. Ипак, питање смрти указује на важност Бога у контексту искуства бола, као последице смртности. Тако се и когнитивна терапија показује немоћном да одговори на све изазове трагичности егзистенцијалног питања човека и света. Дијалог теологије са когнитивном терапијом по питању разумевања и лечења депресије тиме добија на значају, а теолошко стваралаштво Светог Максима Исповедника представља незаобилазног учесника у истом.

³⁹ Μάξιμος ο Ομολογητής, Πρὸς Θαλάσσιον, PG 90, 628C.

⁴⁰ Μάξιμος ο Ομολογητής, Πρὸς Θαλάσσιον, PG 90, 609B.

⁴¹ О овоме опширније у: Васиљевић, 2006, стр. 428.

⁴² Elis i Njuman, 2009, стр. 150.

Литература

- Батрелос, Д. (2008). *Византијски Христос — Личносџ, љприрода и воља у христолоџији светџој Максима Исповедника*. Крагујевац: Каленић.
- Bakker, M. (2015). Maximus and Modern Psychology. In Pauline Allen and Bronwen Neil (ed.), *Maximus the Confessor* (p. 533–547). Oxford: Oxford University Press.
- Beck, J. (2005). *Cognitive Therapy for challenging problems*. New York – London: The Guilford Press.
- Beck, A., Rush, J., Shaw, B., Emery, G. (1979). *Cognitive therapy of depression*. New York: The Guilford Press.
- Boojamra, J. (1976). Original Sin According to St. Maximus Confessor. *St. Vladimir Theological Quarterly*, 20/1–2, стр. 19–30.
- Burns, D. (2000). *Felling Good — The new mood therapy*. New York: Harper.
- Васиљевић, М. (2006). Сила у немоћи. „Начин постојања“ и „закон природе“: допринос Светога Максима Исповедника теми превазилажења тварности. У М. Кнежевић и Б. Шијаковић (ур.), *ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ* (стр. 423–434). Никшић: Луча.
- „Depression: lets talk“, WHO. Преузето 02. 09. 2019, https://www.who.int/mental_health/management/depression/en/
- Elis, T., Njuman, K. (2009). *Kognitivna terapija suicidnosti — izaberi zivot*. Novi Sad: Psihopolis institut.
- Haynes, D. (2011). The transgression of Adam and Christ the New Adam: St Augustine and St Maximus Confessor on the Doctrine of Original. *St Vladimir's Theohgical Quarterly*, 55/3, стр. 295–317.
- Jazzard. Kognitivna terapija. Преузето 02. 09. 2019. са <https://jazzard.com/component/content/article/23-individualne-konsultacije/14-kognitivna-terapija?Itemid=168>
- Јевтић, А. (2002). Страсти и врлине: Пороци и добродетељи. У Васиљевић М. (ур.), *Аскеџика* (стр. 83–107). Београд: Хришћанска мисао.
- Јевтић, А. (2019). Лица са менталним сметњама у светлу односа појединца и заједнице. *Саборносџ*, 13, стр. 143–154.
- Корнаракис, Ј. (1998). *Схизофренија или аскеџизам?* Нови Сад: Беседа.
- Љубичић, М. (2016). *Иденџиџијеџи (и) менџијална болесџи: анализа љприча сџецијалних љацијенаџија о себи и друџима*. Београд: „Чигџја штампа“ и Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду.
- Максим Исповедник. (1865). Πρџς Θαλάσσιον. У J.P. Migne (ed.), *Patrologiae Cursus Completus*. Series Graeca [=PG] (стр. 244A–786B), Vol. 90. Paris.

- Максим Исповедник. (1865). Λόγος ἀσκητικός. У J.P. Migne (ed.), *Patrologiae Cursus Completus. Series Graeca* [=PG] (стр. 911A–956D), Vol. 90. Paris.
- Максим Исповедник. (1865). Κεφάλαια περὶ ἀγάπης. У J.P. Migne (ed.), *Patrologiae Cursus Completus. Series Graeca* [=PG] (стр. 960A–1080), Vol. 90. Paris.
- Максим Исповедник. (1865). Συζήτησις τοῦ ἀγίου Μαξίμου μετὰ Πύρρου. У J.P. Migne (ed.), *Patrologiae Cursus Completus. Series Graeca* [=PG] (стр. 287A–354B), Vol. 91. Paris.
- Максим Исповедник. Κεφάλαια ὁ περὶ θεολογίας καὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Υἱοῦ Θεοῦ. У J.P. Migne (ed.), *Patrologiae Cursus Completus. Series Graeca* [=PG] (стр. 1083A–1462B), Vol. 90. Paris.
- Максим Исповедник. (1865). Περί διαφορῶν ἀποριῶν. У J.P. Migne (ed.), *Patrologiae Cursus Completus. Series Graeca* [=PG] (стр. 1031A–1418C), Vol. 91. Paris.
- Mohiuddin A., and Boisvert, C. (2013). *Mind Stimulation Therapy — Cognitive Interventions for Persons with Schizophrenia* New York – London: Routledge.
- Morelli, G. (2006). *Overcoming Anxiety: Christ, the Church Fathers, and Cognitive Scientific Psychology*. Преузето 12. 01. 2020. ca ww1.antiochian.org/node/20772
- Хајнцер, Ф. (2006). Примједбе уз појам воље Максима Исповедника. У М. Кнежевић и Б. Шијаковић (ур.), *ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ* (стр. 387–397). Никшић: Луча.
- Шенборн, фон Х. (2006). Љубав као икона Бога: Св. Максим Исповедник. У М. Кнежевић и Б. Шијаковић (ур.), *ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ* (стр. 412–422). Никшић: Луча.

Aleksandar Jevtić

Christian Cultural Centre dr Radovan Bigović, Belgrade

Depression — Disbalance of Grief and Satisfaction

Two access: Saint Maximus the Confessor and Cognitive therapy

This essay is considering the problem of depression. This research is done on basis of theological access of Saint Maximus the Confessor and different points of views of cognitive therapies representatives. Relationship between feeling of grief and pleasure is in the centre of attention. Disruption of this relationship as well as different models of living both of these feelings are connected with state known as depression. In this work, some of the main research tasks are: mutual connection between grief and pleasure and the ways of their dissimulation and manifestation. It is concluded that there are not only similarities and differences, but also possibility of interdisciplinary cooperation.

Key words: Saint Maximus the Confessor, Cognitive therapy, depression, grief, satisfaction, time, should-statements.

Датум пријема чланка: 07. 05. 2020.

Датум прихватања чланка за објављивање: 09. 09. 2020.